

Paragraaf Weerstandvermogen en risicobeheersing

Algemeen

In deze paragraaf wordt beschreven hoe wij omgaan met risico's en hoe groot het weerstandvermogen moet zijn om deze op te kunnen vangen. Ook worden wijzigingen in beleid en mutaties in risico's gerapporteerd. In deze paragraaf worden tevens vijf kengetallen opgenomen. Dit om de raad meer inzicht te geven.

Weerstandcapaciteit

De weerstandcapaciteit geeft aan welke middelen we hebben om eventuele onverwachte grote tegenvallers op te kunnen vangen. De weerstandcapaciteit bestaat uit de algemene reserve, vrij aanwendbare bestemmingsreserve, de post onvoorzien, de structurele begrotingsruimte en de onbenutte belastingcapaciteit. Bij de beschikbare weerstandcapaciteit wordt de stille reserve niet meegenomen. Dat geldt ook voor bestemmingsreserves waar verplichtingen aan zijn verbonden.

Inventarisatie van de risico's

Bij de Begroting 2018 zijn alle risico's opnieuw beoordeeld. Bij een aantal zijn maatregelen getroffen zodat ze niet meer een risico zijn. Voor de inschaling van de kans dat een risico optreedt wordt de volgende indeling gebruikt:

Kans van optreden

Kleiner dan eenmaal per 10 jaar

Tussen de eenmaal per 5 jaar en eenmaal per 10 jaar

Tussen de eenmaal per 2 jaar en eenmaal per 5 jaar

Tussen de eenmaal per 1 jaar en eenmaal per 2 jaar

Groter dan eenmaal per jaar

Risico

10%

30%

50%

70%

90%

Overzicht risico's

(Bedragen in € x 1.000)

Omschrijving risico	Financieel gevolg	Kans van optreden	Weerstandvermogen	Inc/Str.
6. Sociaal domein				
Participatie / WSW	100	30%	30	Str.
Lagere rijksbijdrage Inkomensdeel	500	50%	250	Str.
Aantallen jeugdhulptrajecten onzeker	300	50%	150	Str.
Wmo	330	50%	165	Str.
8. Ruimtelijke ontwikkeling en wonen				
Milieuverontreiniging	500	10%	50	Inc.
Grondexploitaties	881	50%	441	Inc.
9. Algemene dekkingsmiddelen				
Algemene uitkering	300	50%	150	Str.
Garantstellingen	1.275	10%	128	Inc.
Afbouwen bovenformatieve medewerkers	260	50%	130	Str.
Diverse programma's				
Calamiteiten	400	30%	120	Inc.
Claims	200	50%	100	Inc.
Totale benodigde weerstandcapaciteit			1.713	

Participatie / WSW (€ 30.000)

Het rijksbudget dat wij voor de uitvoering van de Wsw ontvangen neemt de komende jaren stapsgewijs af, terwijl de verplichtingen voor de uitvoering niet in hetzelfde tempo afnemen.

De gemeente dient rekening te houden met de geldende CAO voor de sector en de loonkosten van Sw-ers kunnen de komende jaren verder toenemen. Mogelijk ontstaat daardoor een tekort van € 100.000 per jaar met 30% kans van optreden.

Lagere rijksbijdrage Inkomensdeel (€ 250.000)

De hoogte van het Inkomensdeel is van veel factoren afhankelijk. Hierdoor dragen gemeenten een financieel risico m.b.t. de resultaten op het onderdeel bijstand. We kunnen een zgn. Vangnetuitkering aanvragen bij het Rijk, waardoor het risico enigszins beperkt wordt, maar toekenning door het Rijk is niet 100% zeker. Op basis van voorgaande jaren wordt het risico voor 2018 en volgende jaren bepaald op € 500.000 per jaar met 50% kans van optreden.

Aantallen jeugdhulptrajecten onzeker (€ 150.000)

Sinds 1 januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor alle vormen van jeugdzorg. Wij monitoren de instroom in jeugdzorg en het gebruik van de individuele vormen van jeugdzorg (zowel zorg in natura (ZIN) als persoonsgebonden budget (PGB)) nauwlettend en zijn steeds beter in staat een schatting te maken van het (jeugd)zorggebruik. Er blijft echter een kans op het moeten leveren van meer dure zorgtrajecten dan in de begroting als kostenpost zijn opgenomen. Het risico is geschat op € 300.000. De kans dat er meer zorgtrajecten worden geleverd is 50%.

Wmo (€ 165.000)

De zorgkosten voor de maatwerkvoorzieningen begeleiding (Ondersteuning Zelfstandig Leven (OZL), Ondersteuning Maatschappelijke Deelname (OMD) en vervoer voor OMD) kunnen hoger uitvallen dan begroot als het aantal cliënten stijgt en het administratieve verzilveringspercentage hoger uitvalt dan de 60% in 2016, bijvoorbeeld naar 75% (50% kans op € 330.000). Daarnaast kunnen de kosten vanaf 2019 structureel hoger uitvallen vanwege een nieuwe aanbesteding van de maatwerkvoorzieningen Wmo (begeleiding).

Milieuverontreiniging (€ 50.000)

De gemeente loopt een financieel risico bij verspreiding van gevaarlijke stoffen op gemeentelijk grondgebied bij grootschalige calamiteiten waarbij enige spoed noodzakelijk is. Bijv. vrijkomen asbest en andere gevaarlijke stoffen.

Grondexploitaties (€ 440.000)

Vanuit het Ministerie van Binnenlandse Zaken is de IFLO-norm opgesteld. Met deze norm kan de minimaal noodzakelijke weerstandscapaciteit bij het grondbedrijf worden bepaald. De IFLO-norm relateert de hoogte van de benodigde weerstandscapaciteit aan de boekwaarden van de grondexploitaties (10%), de nog te maken kosten (10%) en de opgenomen voorziening. De verwachtingswaarde is 50% omdat niet alle risico's zich gelijktijdig voor zullen doen.

Boekwaarde per 01-01-2018	5.569.000
Totaal nog te maken kosten	4.987.000
Opgenomen voorziening	1.748.000
Boekwaarde + nog te maken kosten - voorziening	8.808.000
10% IFLO-norm	880.800

De noodzakelijke weerstandscapaciteit wordt berekend op 50% van € 880.800 = € 440.000.

Naast de bovenstaande weerstandscapaciteit, hebben we bij de grondexploitaties ook nog de volgende zekerheden:

- Indien er bij een grondexploitatie een verlies wordt verwacht, wordt er een verliesvoorziening gevormd. Voor het marktplan en de Vregelinkshoek is een verliesvoorziening gevormd. De hoogte van de verliesvoorziening is ruim € 1,7 mln.

- Een aantal grondexploitaties heeft een winstverwachting waarbinnen tegenvallers kunnen worden opgevangen. Een financiële tegenvaller gaat dan dus eerst ten koste van de winstverwachting. De winstverwachtingen staan vermeld in de paragraaf grondbeleid.
- Binnen de grondexploitaties zijn ook "kosten onvoorzien" opgenomen. Hiermee worden specifieke tegenvallers opgevangen.

Algemene uitkering (€ 150.000)

Het grootste risico in de algemene uitkering van het gemeentefonds heeft betrekking op de accresontwikkeling. De ervaring leert dat het accres relatief hoog is als het jaar nog wat verder weg ligt (bv. 2021 in het mjp) en naarmate het betreffende jaar dichterbij komt het accres lager wordt (begrotingsjaar). Daarnaast zijn de schommelingen in de decentralisatie-uitkeringen in het sociaal domein sinds het invoeringsjaar 2015 nogal fors geweest. Ook hier lopen we daarom een risico. We nemen 1% van de uitkeringen uit het gemeentefonds als risico op (ca. € 300.000) en schatten de kans van optreden op 50%.

Garantstellingen (€ 128.000)

Wij hebben garanties afgegeven op leningen die zijn aangetrokken door instellingen met een maatschappelijk nut zoals sportverenigingen. In totaal gaat het om € 1.275.000. Alhoewel er een aantal zekerheden door de instellingen zijn afgegeven, blijft er een financieel risico bestaan (10%).

In onderstaand overzicht staan alle leningen vermeld waar de gemeente (deels) garant voor staat. Bij alle genoemde instellingen worden jaarlijks de jaarrekeningen beoordeeld. Er zijn momenteel geen aanwijzingen dat er bij één van de afgegeven garanties grote risico's worden gelopen.

Bij sportverenigingen wordt er vaak in samenwerking met het Waarborgfonds Sport (WFS) een garantstelling afgegeven.

Staat van gegarandeerde geldleningen

(bedragen in €)

Nr.	Naam van de geldnemer	Restant leningen	Door gemeente gewaarborgd	Toelichting
1	Vitens	8.286.000	149.000	meerdere gemeenten
2	St. Verzorgingscentra	119.000	119.000	100%
3	Tennisclub Buurse	7.000	7.000	100%
4	St. gem. huis St. Isidorushoeve	85.000	85.000	Via BNG
5	St. Accommodatie Buurse	141.000	141.000	Via BNG
6	Haaksbergse schutterij	62.000	45.000	met WFS
7	ijs- en skeelerclub Haaksbergen	31.000	15.000	50% met WFS
8	Stichting APH (HSC)	171.000	171.000	Via BNG
9	SV Bon Boys	47.000	23.000	50% met WFS
10	Sportpark de Greune	50.000	25.000	50% met WFS
11	HHC Haackey	88.000	44.000	50% met WFS
12	Stadsbank	76.000	76.000	diverse personen
13	Twence	9.953.000	375.000	meerdere gemeenten
	Totaal aan garantstellingen	19.116.000	1.275.000	

Afbouwen bovenformatieve medewerkers (€ 130.000)

We hebben een aantal bovenformatieve medewerkers. Bovenformatieve medewerkers zijn medewerkers die niet langer een formatieplek bezetten, maar wel nog op de loonlijst c.q. in de begroting van de gemeente staan (als loonbetalingsverplichting of WW recht). In de raming van deze kosten houden wij er rekening mee dat door het maken van afspraken of het treffen van een regeling, deze lasten niet meer, of korter, in de kosten van bovenformatief personeel opgenomen hoeven te worden. Hiervoor is ook incidenteel geld beschikbaar. Er is een risico, dat de veronderstelde afbouw niet of later wordt gerealiseerd.

Calamiteiten (€ 120.000)

Diverse risico's ten aanzien van o.a. ongevallen, natuurrampen, storm- en elektriciteitschade, storingen en ziektes waarvoor wij niet zijn verzekerd.

Claims (€ 100.000)

De gemeente wordt in sommige kwesties gedagvaard tot schadeloosstelling. Als de schadeloosstelling door de rechter toegekend wordt, komt een deel hiervan voor rekening van de gemeente. Niet alles valt onder de dekking van onze aansprakelijkheidspolis. Daarom nemen wij dit bedrag als risico op.

De juridische en financiële afwikkeling van het monstertruckdrama loopt nog. De eventuele gevolgen voor de gemeente Haaksbergen zijn nog onbekend.

De verwachte ontwikkeling weerstandsratio 2018 tot en met 2021 (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	2018	2019	2020	2021
Algemene reserve (31-12)	2.262	2.708	2.924	3.024
Bestemmingsreserves (zonder verplichtingen)	43	38	33	28
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	2.305	2.746	2.957	3.052
Onvoorzien	40	40	40	40
Structurele exploitatieruimte	270	330	346	425
Onbenutte belastingcapaciteit (structureel)	900	900	900	900
Totaal structurele weerstandscapaciteit	1.210	1.270	1.286	1.365
Totaal inc. + str. weerstandscapaciteit	3.515	4.016	4.243	4.417
Benodigde weerstandscapaciteit	1.713	1.713	1.713	1.713
Ratio	2,1	2,3	2,5	2,6

De onbenutte belastingcapaciteit is, overeenkomstig de begrotingsscan (pag. 62) en de bestuursmonitor (pag. 38), op € 900.000 gesteld.

Ratio weerstandsvermogen

In 2018 hebben wij een beschikbare weerstandscapaciteit van € 3.515.000. Uit het totaal overzicht met de risico's blijkt dat we een weerstandscapaciteit benodigd hebben van minimaal € 1.713.000. De ratio voor 2018 komt daarmee uit op 2,1.

Ratio weerstandsvermogen =	$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}}$	=	$\frac{3.515}{1.713}$	=	2,1
----------------------------	---	---	-----------------------	---	-----

Om de ratio voor het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen maken wij gebruik van de waarderingstabel, die in samenwerking tussen de NAR en de Universiteit Twente is opgesteld.

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	1,4 – 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 – 1,4	Voldoende
D	0,8 – 1,0	Matig
E	0,6 – 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Ons weerstandsvermogen wordt voornamelijk vanwege de toename van de algemene reserve, vanaf eind 2018 als uitstekend geclassificeerd. Volgens de nota reserves en voorzieningen dient de ratio minimaal 1,0 te bedragen.

Algemene reserve

In de nota reserves en voorzieningen is aangegeven dat de algemene reserve minimaal 5% van de algemene uitkering dient te zijn. Voor 2018 wordt de minimale algemene reserve berekend op 5% van € 32,7 mln. Dit komt neer op € 1,6 mln. aan algemene reserve. De algemene reserve zal eind 2018 naar verwachting € 2,3 mln. bedragen. We streven naar een algemene reserve van € 3 mln.

Kengetallen

Het BBV schrijft voor dat in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing - in aanvulling op de ratio weerstandsvermogen - een verplichte set van vijf financiële kengetallen wordt opgenomen. De kengetallen maken inzichtelijk over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of op te vangen.

Bij het beoordelen van de hoogte en de ontwikkeling van de ratio's moet gekeken worden naar de samenhang tussen ratio's en ontwikkeling ervan in de tijd.

Overzicht kengetallen

Kengetallen	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto schuldquote	113%	105%	106%	107%	109%	106%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	95%	85%	94%	97%	99%	97%
Solvabiliteitsratio	0,0%	-1,3%	2,8%	3,4%	3,6%	4,0%
Kengetal grondexploitatie	14%	8%	9%	9%	4%	3%
Kengetal structurele exploitatieruimte	3,1%	1,1%	0,5%	0,6%	0,6%	0,7%
Kengetal lokale lasten	115%	114%	111%	111%	110%	110%

Netto schuldquote

De hoogte van de schuld die een gemeente kan dragen, hangt af van de hoogte van de inkomsten. De VNG hanteert een norm van 100%. Dus wanneer de totale schuld lager is dan de jaaromzet, wordt dit als voldoende bestempeld. Tussen 100% en 130% is matig en een percentage boven de 130% is onvoldoende. Onze netto schuldquote ligt iets boven de 100%. De verwachting is dat dit de komende jaren zo blijft.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Van de langlopende leningen is voor een bedrag van ongeveer € 8 mln. doorgesluisd. De doorgesluisde leningen betreffen voornamelijk hypotheekleningen aan eigen personeel. De netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen komt uit op 94% en is volgens de gestelde norm voldoende (ligt onder de 100%).

Solvabiliteit

De solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee de gemeentelijke bezittingen zijn betaald met eigen middelen. Dit geeft inzicht in de mate waarin onze gemeente in staat is op de langere termijn aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, hoe gezonder we zijn.

Onze norm is een solvabiliteit van minimaal 20%. Dit wordt ook door de VNG geadviseerd. Een solvabiliteit kleiner dan 15% is onvoldoende. Onze solvabiliteit is de komende jaren onvoldoende, maar heeft wel een stijgende trend.

Kengetal grondexploitatie

Dit kengetal geeft aan hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop.

Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting. Het kengetal grondexploitatie komt uit op 9%. De norm is een ratio van maximaal 25%. Onze ratio is dus voldoende. De verwachting is dat de komende jaren veel grond wordt verkocht. De ratio blijft dus voldoende.

Structurele exploitatieruimte

Het financiële kengetal "structurele exploitatieruimte" geeft aan hoe groot de structurele vrije ruimte binnen de vastgestelde begroting is. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of de gemeente in staat is om de structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid.

Wij hanteren de norm van 0,5% van het begrotingstotaal. Dit percentage sluit aan bij de norm die wordt gehanteerd voor art. 12 gemeenten. Indien de structurele exploitatieruimte ligt tussen de 0% en 0,5% van het begrotingstotaal, wordt dit bestempeld als matig. Een ratio kleiner dan 0% is onvoldoende.

Onze structurele exploitatieruimte komt in 2018 uit op 0,5% en is dus voldoende. Ook voor de komende jaren verwachten we dat de structurele exploitatieruimte voldoende zal blijven.

Lokale lasten

De belastingcapaciteit geeft inzicht in hoe de belastingdruk in onze gemeente zich verhoudt tot het landelijke gemiddelde. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de riolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. Wij hanteren we de norm van maximaal 10% boven het landelijk gemiddelde. Wij komen in 2018 uit op 11% boven het landelijk gemiddelde. In de paragraaf lokale heffingen vindt u ook veel informatie over dit onderwerp.

Algeheel oordeel

De onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie laat een wisselend beeld zien. De grondexploitatie en de structurele exploitatieruimte zijn voldoende. De solvabiliteit is daarentegen onvoldoende. De netto schuldquote en de lokale lasten zijn matig.

Als we de ratio weerstandsvermogen en de bovenstaande kengetallen in samenhang beschouwen, dan constateren we dat alle bezuinigingsmaatregelen in de afgelopen jaren hun vruchten hebben afgeworpen. De grondexploitatie en de structurele exploitatieruimte zijn nu voldoende. Ook is de netto schuldquote zo goed als op het gewenste niveau van maximaal 100% gebracht. We hebben nu dan ook weer mogelijkheden om te kunnen investeren. Verder is er binnen de begroting ruimte gevonden om de belastingen te verlagen. Daarmee hebben we de norm van maximaal 10% boven het landelijk gemiddelde zo goed als bereikt. De solvabiliteit is nog onvoldoende, al wordt deze jaarlijks iets beter.